

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

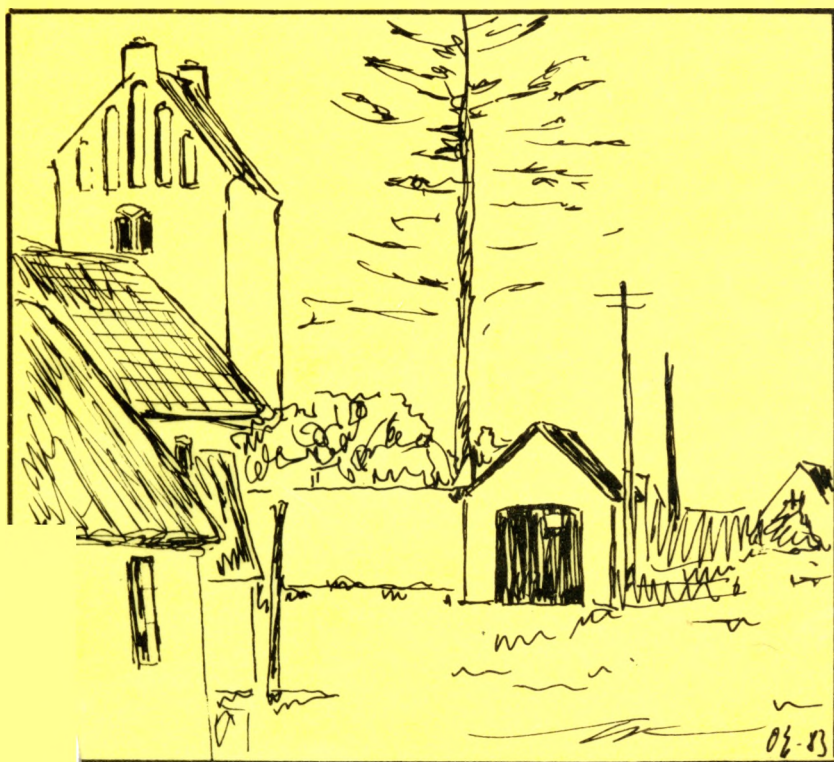
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GREVE LOKALHISTORISKE FORENING

BIDRAG TIL
GREVE KOMMUNES HISTORIE

ÆFTE NR. 25

TUNE SPRØJTE

Når den røde hane galede.

Hæfte nr. 25 i serien

"Bidrag til Greve kommunes historie"

NÅR DEN RØDE HANE GALEDE

Om ildebrande og brandslukning

og

OM DEN GAMLE SPRØJTE

I TUNE

Poul Gehl.

udgivet af

GREVE LOKALHISTORISKE FORENING

november 1983.

Serien "Bidrag til Greve kommunes historie" omfatter nu følgende hæfter:

1. GREVE SOGN - 1836
2. GREVE SOGN - FOLKETÆLLINGEN 1801
3. KILDEBRØNDE SOGN - 1836
4. OEDERS EFTERRETNINGER 1776
5. 7 SOLDATERBREVE FRA 1864
6. TUNE SOGN - 1836
7. KARLSLUNDE SOGN - 1836
8. SAMTALE MED MAREN PETERSEN
9. FORSAMLINGSHUSET "GODTHÅB" S START 1898
10. BYBRANDEN I KILDEBRØNDE
11. TIGGERLIV I GAMLE DAGE
12. VILHELM PEDERSEN
13. "STRANDGREVEN"
14. SØNDERHOLM BOPLADS
15. "KALDET FØLGER ENKEN"
16. GREVE HOSPITAL 1737-52
17. DA GREVE-KILDEBRØNDE BLEV STORKOMMUNE
18. KARLSLUNDE LANDSBY
19. ET LIVSTESTAMENTE
20. ELEV I MOSEDE SKOLE
21. ERINDRINGER OM MOSEDE FORT
22. ERINDRINGER FRA MIN BARNDOM I
23. ERINDRINGER FRA MIN BARNDOM II
24. ERINDRINGER FRA MIN BARNDOM III
25. TUNE SPRØJTEN

Alle hæfterne kan købes.

FORORD.

I serien "Bidrag til Greve kommunes historie", har der været en meget svag repræsentation fra kommunens vestligste sogn, Tune. Med dette hæfte, hvis indhold tager udgangspunkt i Tune sogns gamle brandsprøjte, rådes der en smule bod på forsyndelserne mod Tune.

Beretningen om Tunesprøjten er skrevet af Poul Gehl, der har boet i Tune, og som ved et gensyn med den gamle sprøjte har ladet erindringer om sprøjten og det nært forbundne emne, ildebrande finde vej til papiret.

Med udsendelsen af dette hæfte håbes der på, at flere beretninger, knyttet til Tune, vil finde vej til redaktørens bord.

o.e.

DEN GAMLE SPRØJTE.

Hvem har ikke oplevet, at gensynet med en ting, man ikke har set eller hørt om i årevis, med et slag kan kalde en kæde af erindringer frem? Selve tingen bliver endog mere interessant og spændende for en, end den nogensinde før har været.

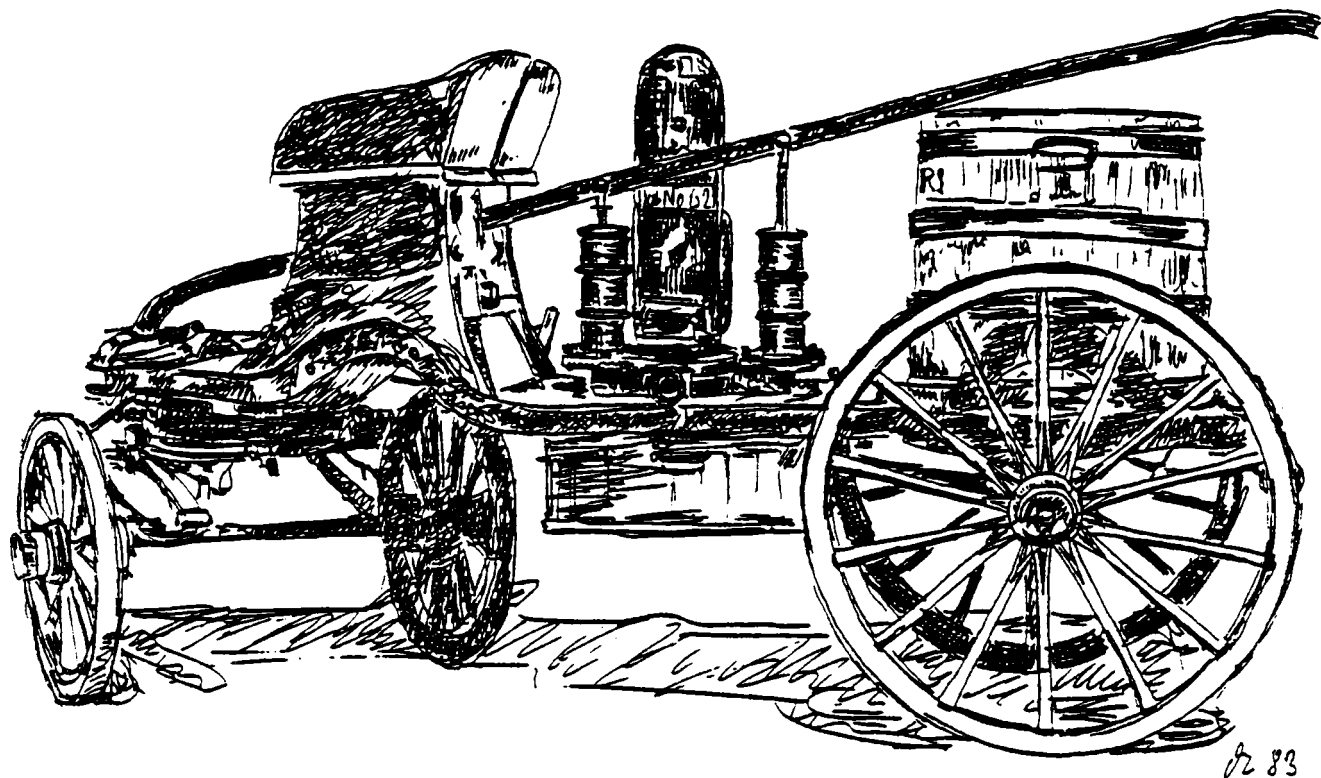
Således gik det mig, da jeg ganske uventet stod overfor den gamle brandsprøjte fra Tune - et af de forholdsvise få levne, der er uforandret fra dengang, da Tune endnu var en landsby og rammen om et landsbysamfund i dets sidste årtier, før udviklingen ændrede byens liv og karakter til ukendelighed.

Den gamle sprøjte! Jo, den var faktisk allerede gammel, da den kom til Tune i det

herrens år 1911. Den er nemlig bygget til Københavns Brandvæsen kort før århundredskiftet af Kjøbenhavns Sprøjtefabrik på Nørrebro. Fabrikanten hed F.O.T.Tidstrøm, og han har åbenbart haft en betydelig virksomhed, for dette eksemplar er påstemplet Løbe Nr. 627. Sprøjten gjorde tjeneste i hovedstaden i godt en halv snes år, før den sammen med andre lignende blev erstattet af de mere moderne dampsprøjter og udbudt til salg.

Indtil da har Tunes brandberedskab været særdeles primitivt - antagelig kun omfattet et antal trækar og spande. Men det kom de Tune bymænd for øre, at Københavns Brandvæsen "holdt udsalg af moderne sprøjter". Spørgsmålet om at melde sig som køber blev drøftet grundigt og resulterede i, at sognefoged Anders Nielsen og sognerådsformanden, Hans P. Madsen, fik stillet et beløb til rådighed (af sognerådet eller af oldermandslauget eller ---?) til at købe sprøjte for, og med det i lommen agede de til Hedehusene og tog toget til hovedstaden - en rejse der dengang varede over 3 timer. Forhandlingerne om købet gik åbenbart ikke

Tune sogns gamle brandsprøjte. Efter foto i Greve lokalhistoriske arkiv.

helt så glat som ventet, for de penge, de havde fået med, slog i hvert fald ikke til, så de måtte spæde til af egen lomme for at få handelen afsluttet. Desværre har det i dag ikke været muligt at finde frem til den endelige købesum, men det giver en lille antydning, at den nye sprøjte straks efter hjemkomsten blev brandforsikret - for 1000 kr. Selv en brandsprøjte kan jo brænde - navnlig da dens bestemmelse er at komme tæt på en allerede opstået ildebrand.

Hvorvidt forhandlerne fik "overprisen" godtgjort efter hjemkomsten, forlyder der intet om. Men dagen efter red et par karle et spand heste til hovedstaden og kørte ny-erhvervelsen hjem til Tune, hvor den kom til at gøre tjeneste i de følgende 30-40 år.

SPRØJTEHUSET.

Fra tidernes morgen har kirken og skolen været centrum i landsbyen, og Tune danner ikke nogen undtagelse. Siden man i 1843 nedrev den gamle skole fra 1743 og genopførte en ny nord for vejen, havde Tune tilmed fået et lille "torv", hvis udstrækning dog gennem årene blev noget formindsket. I 1911 fik skolen sin østfløj, "Salen" (gymnastiksal og forsamlingshus), samt øst for Salen en lille bygning med toiletter og rejsestald - Poststalden.

Her i byens centrum havde man også placeret sprøjtehuset, der dovent lænede sig mod nordsiden af kirkemurens nordøstlige hjørne. At denne beskedne bygning rummede sognets samlede brandudstyr, siger sig

selv, dog hørte det heldigvis til sjældenhederne, at dette kom i brug, men herom senere. Når sprøjtehuset alligevel året rundt påkaldte sig alles interesse, var årsagen den anke, at sprøjtehusporten fungerede som byens officielle plakat- og opslagstavle.

Det var afvekslende læsning for den forbi-passerende, der aldrig lod lejligheden gå fra sig til her at følge med i de skiftende nyheders brogede mangfoldighed:

" Rugeæg og daggamle kyllinger sælges på

" Møllen.

" Svinetællingslisterne skal afleveres

" til sognerådet senest fredag, den 15.

" ds.

" Radrenser byttes med pattegrise.

" KFUM & K afholder sommermøde i Snolde-

" lev præstegård...

" En orne står til afbenyttelse på Lise-

" gård.

" PALLES TIVOLI har gallapremiere med

" luftgynger og skydetelt ved Vindinge

" Dampmølle.

" Husmandsforeningen afholder markvan-

" dring onsdag kl. 7.

Motiv fra Tune efter gammelt postkort.

Sprøjtehusets placering op mod kirkegårds-
muren fremgår tydeligt.

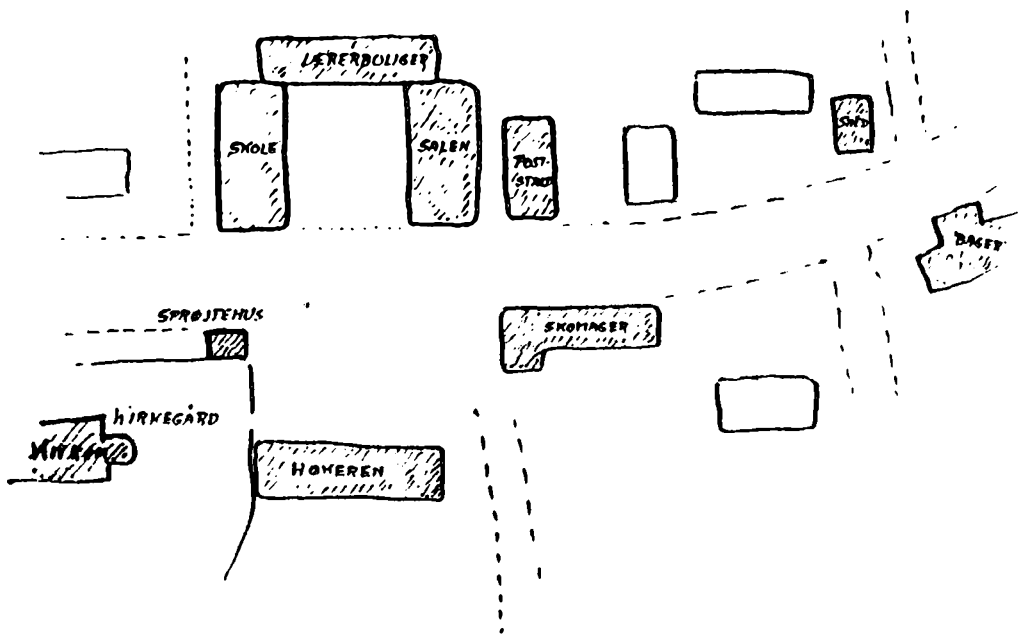
Billedet lånt i Greve lokalhistoriske
arkiv.

Jo, sprøjtehusporten var i sandheden en vigtig brik i den lokale kommunikation.

BRANDBEREDSKAB.

Sprøjten var jo i sig selv kun et redskab - om end et af de vigtigste, når Den Røde Hane Galede. Dels skulle der også bruges andre redskaber, og især skulle nogen bringe dem til brandstedet og betjene dem.

Indtil begyndelsen af 1800-tallet var egentlige sprøjter ukendte på landet. Bortset fra enkelte primitive håndpumper, måtte man hjælpe sig, som man bedst kunne ved at slå vand på ilden med for hånden værende spande og bøtter, ofte dog med såre beskedent resultat. Hvis en ildløs havde godt fat i en stråttækt ejendom, måtte hjælpearbejdet væsentligst indskrænke sig til at redde, hvad reddes kunne, fra at blive flammernes bytte - først og fremmest alt

Skitse visende sprøjtehusets beliggenhed i Tune, lænende sig op ad kirkegårdsmuren, og med foruden kirken skolen, høkeren og skomageren som nærmeste naboer, mens smed og bager lå lidt længere henne ad gaden.

Bygninger, der er benævnt "Salen" benyttedes dels som gymnastiklokale, dels som byens forsamlingshus.

Skitsen er tegnet af Poul Gehl.

levende og dernæst mest muligt af bohavet. Alt for ofte nåede hovedparten af brandmandskabet først frem så sent, at den antændte ejendom ikke stod til at redde. Hovedopgaven var oftest at hindre ilden i at brede sig til naboejendommene ved afdækning med lagener og tæpper over stråtagene og slukning af flyvende gløder og gnister med vand og ikke mindst med riskoste, der var ganske effektiver over for gløder i halm og strå.

Disse sidste var især nødvendige i Tune, hvor vandforsyningen altid var et stort problem - i regnfattige somre kunne således ikke alene mergelgrave og gadekær, men selv de dybeste brønde risikere næsten at tørre helt ud. Helt op i dette århundrede kunne det ske, at de Tune koner måtte slæbe deres storvask ned til Greve kilde for at spare de hjemlige vanddråber til kreaturerne.

Den spontane brandhjælp blev midt i forrige århundrede lagt i faste rammer og nøjere formuleret i Brandpolitiloven af 2. marts 1861 og de derefter udarbejdede Re-

gulatorer og Instruxer. Det blev nu som borgerligt ombud pålagt sognets arbejdsføre mænd ved ildløs ufortrødent at begive sig til brandstedet medbringende stiger, brandhager og forskelligt værktøj; landbrugerne skulle desuden medbringe køretøj - og vand i et omfang, der var nøje fastlagt efter hartkorn og ejendomsværdi.

Det signal, der fra gammel tid blev brugt til at kalde bymændene sammen til rådslagning, blev også anvendt til at kalde brandmandskabet i aktion - der blev klemtet med kirkeklokken! Ikke mindst af hensyn til udflytterne blev alarmerne fulgt op af ridende bud fra hus til hus, indtil telefonen kort før 1. verdenskrig delvis kunne overflødiggøre de ridende budbringere.

Om alle disse forholdsregler blev der i 1860-erne udsendt en særlig Brandbog til hver enkelt brandfogedkreds, og fra en af disse kan vi på de følgende sider gengive i faximile "Vedtægter for ordning af Brandvæsnet" med mange interessante detaljer.

Vedtægt

om Ordningen af Brandvæsenet i *Kommunen Brandstøvsø*

A. Om Vandskabets Inddeling.

§ 1.

Til Hjælp for Brandfogden, saavel som til at træde i hans Sted, naar han har Forsælt, eller hvor Brandfogden, paa Grund af lokale Forhold ikke strax kan komme tilstede, ansættes en Assistent.

§ 2.

Til naar der udbryder Ild, at bringe Vandskab om denne til *Pladsen*, Ildstyrtene, og, om fornødent, til andre Kredse, ansættes efter Omfang som Udrubere 2 Mand, der ere berebne og bekendte med Omegnen.

§ 3.

Til at redde Mennesker, Kreaturer og Gode, at belægge løslængende Tøge, som ere udfalte for at antændes, med Brandsæl, Lagener, Pøstebækkener osv., eller naar den Kommanderende giver Ordre dertil, at nedrive Bygninger, eller, for at bane nye Veie for Sprøitler eller Vandvogne, at nedrive Fjerg og brøilge, ansættes en Formand og fornødent Vandskab, som vælges blandt de Yngste, Modigste og Kraftigste blandt det tjenstpligtige Vandskab.

Et Vandskab skal en Tredeedel møde ved Ilden hvor med en Brandvogn, en Tredeedel hvor med en Vandslange og Resten hvor med en Væge, en Spåde eller en Hølle; efter som det bliver bestemt ved Vandskabets Anstættelse.

§ 4.

Ved hver Sprøitler ansættes:

1 Sprøitlerfører, som har den nærmeste Kommando over Sprøitlen og det ved samme ansatte Vandskab, 1 Straalemeester og fornødent Vandskab i Forhold til Sprøitlens Størelse til at pumpe og være behjælpelig ved hvad der ellers kan forefaa ved Sprøitlen.

Disse Poster besættes med det arbejdsdygtige Vandskab, som hvor nærmest ved det Sted, hvor Sprøitlen opbevares. Hvis der iblandt dette Vandskab er Gaandværelser, vælges de først, og skulle de i Tjenesten altid medbringe af deres Værktøi, hvad der behøves til at afhjælpe saadanne mindre Vroft, som kunne indløbe paa Sprøitlen eller Slangen.

Til En af det ved Sprøitlen ansatte Vandskab overdrages det at sørge for at holde Sprøitlen reem og at snøre Slangen, i alt Fald imod et billigt Veberlag aarlig efter Kommunaltbestyrelsens Bestemmelse.

Til at besørge Sprøitlen med Vandskab, naar det behøves, ansættes desuden 1 eller 2 Rjørelsigte.

§ 5.

Ved Vandtilførselsen ansættes:

1 Formand til at lede samme, 1 Hælper og hele det øvrige Hjør og arbejdsdygtige Vandskab.

Dette Vandskab møder i alle kommunale Vandskabssteder og ved Vandskabsstederne, med deres Brandspande. De Rjørelsigte Vandskabssteder, hvor der er Vandskabssteder, med deres Brandspande.

eller Druger af 1 Id. Partikon, der holder Pest og Vogn, skal brænden møde med en Vogn, forspændt med een eller to Heste og med een eller to talle Vandblønder med Tragt.

§ 6.

Det ovrigt ikke tilstrækkeligt arbejdsdygtige Mandskab anstillet til at holde Vagt ved det reddede Gods, til Byglerettere, naar Ild udbræder om Natten, eller andet saadant ikke anstængende Arbejde. Dette Mandskab møder om Natten med en forsvartlig Pytte med Lyg.

§ 7.

Det ovennævnte Mandskabs Fordeling til de forskellige Poster vedlægges af Sogneforstanderskabet efter Forslag af Brandfogden og Sognefogden i Forening. Men et Enhver især, naar den Kommanderende ved Ilden finder det fornødent, forpligtes til at udføre ethvert andet Arbejde, der befales ham, og at afgive hvad Heste, Vogne, Væbninger og dertilige, han loovrigt maatte besidde.

§ 8.

Fri for Ansættelse i de ovennævnte Bestillinger er enhver Person, der er under 18 eller over 65 Aar, eller er vanfør, fremdeles Præsten, Kapellanen, Køgen, Apothekeren og Stolekaren. Dog som Sognefogden er fritaget for enhver personlig Ansættelse, paa Grund af, at han ifølge sin Stilling skal overholde Orden ved Brandstedet, saaledes er Enhver, der ikke har nogen personlig Bestilling i Brandvæsenets Tjeneste, fritaget for Plads ved Brandstedet, naar han sender et eller Omstændighederne paasende Antal Tjenestefolk.

§ 9.

Til Tegne paa deres Bestilling bærer i Tjenesten:
Brandfogden paa Vryftet et Skilt med det Kongelige Naarveskiffer;
Brandfogdens Assistent, Sprøiteforeren og Forvænderne for Redningmandskabet og Vandtilførselsreguleringen paa Vryftet et Skilt med Angivelse af deres Bestilling;
Redningmandskabet paa Armen en Plads med Vogslaverne R. M.;
Sprøitemandskabet paa Vryftet en Plads med Vogslaverne S. M.; og
Vandføreren og Vandbæreren paa Hatten eller Puden en Plads med Vogslaverne V. M.

§ 10.

De i forrige § ommeldte Skilte anskaffes af Sognet og skulle leveres tilbage til Brandfogden, naar Nogen enten flytter bort fra Brandfogdeleiren eller af anden Grund hører op med at gøre Tjeneste ved dennes Brandvæsen. Kommer et Skilt bort eller beskadiges ved usforsvarlig Omgang forbrædet, bliver et nyt at anskaffe eller det gamle at istandsætte for Bedkommandens Regning.

§ 11.

Til Sprøitehuset skal der være 3 Vagter, een hos Brandfogden, een hos Sprøiteforeren og een i det Hus eller Gård, der ligger Sprøitehuset nærmest.

B. Om Enhvers Pligter, naar der udbræder Ild.

§ 12.

Enhver, der først bliver pogen Ildbrænd væk, skal strax gøre Altsidig, om Natten vakte Størets Debet og nærmeste Naboer, og bringe Omhu for, at Brandfogden og Sognefogden saa hurtig som muligt blive underrettede om Ildens Udbrud.

Saa snart Brandfogden kommer til Landet om Ilden, skal han personlig have gjort Altsidig ved Altsidig med Altsidig (hold der i Huset er Altsidig); Altsidig i Huset, eller paa hvad Sted Ilden hurtig kan blive kendt for Altsidig Debet.

§ 14.

Naar Tegn gives til Ild, er Enhver, der efter § 1--8 er tilbeet nogen Forretning ved brune, forpligtet til hurtigst muligt at give Nøde ved Brandstedet — Sproitesøren og hans Mandskab med Sproiten, og alle Andre medbringende de for Enhver hær befalede Heste, Vogne, Redskaber o. s. v. Deboerne i de Waarde og Huse, hvor der er Brænde eller andre Brandstæder, skulle imidlertid gjøre Afgangen til bløse fri, og om Natten ved samme hange en Lygte med kandl Pys.

§ 15.

Indtil *J. L. Jensen* kommer tilfælde, har Brandfogden den øverste Kommando, og skal Enhver, ogsaa det Mandskab, der møder fra andre Stæde, noergerlig efterkomme hvad han befaler til Ildens Slukning.

§ 16.

Er Ilden udbrudt i en Naaberseds, dog ikke over en Mill fra Sproitens Opbevaringssted, skal Brandfogden tilligemed Sproitesøren med Sproiten, Straalimesteren og fornødent Mandskab, samt Formanden ved Vandtilførselen med fornødne Vogne med Vandlender, Vandbærere og Brandspande, saa hurtigst som muligt itre til Ilden.

Er der Tvivl, om Ilden er indenfor den nævnte Afstand, bør i saadant Tilfælde forholde, som om dette var givet.

§ 17.

For at forbedre den i forrige § nævnte Forpligtelse saavidt muligt lige, skal Sproitemandskabet inddeles i to Roder; de Hjørspligtige ved Sproiten og ved Vandtilførselen saavel som Mandskabet ved denne ligeledes i to (tre eller fire) Hold, og skal Enhver opfyde sin Forpligtelse efter Omgang.

§ 18.

Alt den Brandfogden, Sproitesøren, Formanden ved Vandtilførselen og Straalimesteren saaledes paahvilende større Forpligtelse skal der læges fortrinligt Bønsyn ved Fordelingen af de Bøder, der blive erlagte efter Lov af 2den Mars 1861 angaaende Brandpolitikken paa Landet m. m.

C. Om Bestillingen af de ved Brandvæsenet ansatte særlige
Bestillingemænd.

§ 19.

Brandfogden og Brandfogedassistenten bestilles af Amtmanden efter Forslag af vedkommende Egnensforstanderskaber.

Formanden ved Vandforsyningen og dennes Hjelper, Formanden ved Redningsafdelingen samt Sproitesøren og Straalimesteren bestilles af Politimesteren efter Indstilling af

Brandfogden.

Med Undtagelse af Hjelperen ved Vandforsyningen og Straalimesteren, meddeles der de nævnte Bestillingemænd ved deres Bestillelse en Instrux.

Djellands Distrikt den 31. Januar 1863

ILDEBRANDE I TUNE.

Historie og historier.

Tune har naturligvis som alle andre landsbyer været udsat for ildens hærgen adskillige gange gennem tiderne.

På Svenskekrigenes tid (1656-59) var Tune endnu en traditionel "fortelandsby" med 29 gårde og et antal huse beliggende i en kreds om kirken, skolen og de tre gadekær. Men det berettes, at de svenske krigsfolk plyndrede byen, afbrændte 12 gårde og ødelagde resten.

Godt 100 år senere - ved udskiftningen i 1770-erne - lå der syd for "Doktorvandingen" en tvillingegård - to sammenbyggede gårde - senere kaldet Bakkegård og Nordmarksgård. Ejerne kunne imidlertid ikke

enes om, hvem af dem, der skulle have den ene, og hvem den anden af de to lodder, der blev dem tildelt af fællesjorden, så det blev afgjort ved lodtrækning. Men heller ikke dette løste sagen, for den bonde, der fik tildelt udlodden, blev så arg over lodtrækningens resultat, at han stak ild på. Begge gårde nedbrændte til grunden, hvorved ejerne led store og følelige tab, uden at det ændrede noget ved den vedtagne fordeling af lodderne. Overleveringen vil endda vide, at den utilfredse bonde tog konsekvensen og gik hen og hængte sig.

Den 24. maj 1851 foranledigede en flæskeside, der var hængt til røgning i en åben skorsten, at Tune påny blev hærget af en storbrand, idet intet mindre end to gårde og otte huse blev flammernes bytte. Det var en brand, der ikke alene ramte ejerne og Tuneboerne i øvrigt, men kom til at ryste hele amtet, da alene løvsøreskaderne løb op til et svimlende beløb på over 2000 rigsdaler!

Gennem tiderne havde man indenfor de enkelte landsbyfællesskaber søgt at afbøde de værste økonomiske tab ved en brand på

lokalt plan. Alle mand blev kaldt af huse
dels for ved fælles kræfter at genopføre
bygningerne, dels ved hver efter sin evne
at hjælpe de brandlidte med nødtørftigt bo-
have og husgeråd - så måtte den skaderamte
selv klare resten.

Denne århundredgamle praksis eksisterede
endnu i 1851 i store dele af landet. Men
tre år tidligere var der på Skensved Kro
blevet stiftet en nymodens forening, der
havde til formål at brandforsikre løsøre
på gensidig basis. Denne brandkasses virke-
rakte langt ud over de snævre sognegrænser,
idet den omfattede hele det gamle Roskilde
amt. Og netop i Tune havde brandkassen fået
mange tilhængere og medlemmer.

Forsikringen virkede i starten efter det
princip, at når et medlem led skade ved
ildsvåde, blev erstatningsbeløbet bagefter
opkrævet hos samtlige foreningens medlemmer
i forhold til den enkeltes forsikringsbe-
løb. Nu var det så heldigt for ejerne af de
nedbrændte ejendomme i Tune, at de fleste
af dem netop havde indmeldt sig som medlem-
mer i brandkassen. Men en skade af dette
omfang rystede den lille, nye forening i

sin grundvold, og det varede flere år, før erstatningsbeløbet var blevet samlet ind. Pengene skulle jo hentes fra medlemmerne i hele amtet, og det drejede sig om intet mindre end 2 o/oo af medlemmernes assurancesummer. Det var beløb, som kun de færreste kunne udrede på stående fod med de minimale kontante midler, der dengang var i omløb på landet.

Om ildebrande i Tune i sidste halvdel af 1800-tallet foreligger der ingen sikre oplysninger, men kort efter århundredeskiftet nedbrændte med få års mellemrum to gårde - Højgård og Bakkegård - der begge blev genopført lidt nordligere, end hvor de før havde ligget.

Tune "brandvæsen" var selvfølgelig først og fremmest sognets egen hjælpetjeneste, men det udelukkede aldeles ikke, at det kunne komme til at assistere udensogns, som tilfældet f. eks. var, da halvdelen af Hastrup by i sommeren 1917 gik op i luer, og da Gjeddesdals gamle hovedbygning nedbrændte nytårsaften samme år som følge af en raket, der faldt ned på stråtaget - en uheldig udgang på det første nytårsfy-

værkeri, man så på egnen.

Men så indtraf der påny en gårdbrand i Tune, en brand der gennem flere år satte sindene i oprør. Det var søndag aften, den 2. december 1922, da Langagergård nedbrændte. Gården, der var gammel og stråtækt, havde nyligt skiftet ejer. Han havde givet tjenestefolkene fri og var selv sammen med sin husbestyrerinde kørt til Roskilde for at spise middag på "Prinsen". Der var således ikke et menneske på gården, da branden blev opdaget, og hele gården var et buldrende flammehav, før de første hjælpere nåede frem til brandstedet. Brandårsagen blev aldrig opklaret, hvad den forresten heller ikke var blevet ved tre tidligere lejligheder, hvor en nyerhvervet gammel gård nedbrændte for den samme uheldige ejer. Politiet troede ikke rigtigt på, at der kunne være tale om en kortslutning og arresterede både ejeren og husbestyrerinden, der var opført som ejer af indboet, og sigtede dem for ildspåsættelse, men anklagen måtte opgives af mangel på bevis. Sagen trak så længe ud, at politiet først kunne afslutte den 2 år efter branden, så forsikringssum-

men kom til udbetaling. Men da var gården allerede genopført og solgt med de nye bygninger, og i stedet havde parret købt en ældre gård et sted i Sydsjælland - men uheldigvis brændte den også for dem .....

En ildebrand er altid i sig selv en tragisk begivenhed, men når en landejendom brænder, er der ofte tale om intet mindre end en katastrofe. Mange af tidligere tiders sparsomme ejendele, indbo, redskaber o.s.v. er i tidens løb gået tabt for eftertertiden som luernes bytte. Og en ildsvåde på landet betød navnlig tidligere død og lidelser for talrige husdyr. Dette var også tilfældet ved en lynbrand på Tune Hede, en brand, jeg selv kom til at opleve, endda på en helt speciel måde, og som gjorde et stærkt indtryk på mig.

Det var i høstens tid en gang midt i tyverne, da jeg som 14-16-årig endnu boede hjemme i Tune. Om natten trak et voldsomt tordenvejr op, så vi blev alle purret ud og klædte os på, som man altid gjorde det på landet i tordenvejr. Elektriciteten var kommet til Tune i 1920, men ingen turde røre det elektriske lys, som man endnu var

lidt bange for. Der blev derfor tændt stearinlys og måske en søvning køkkenlampe, hvad der givetvis medvirkede til at gøre sådan en tordennat ekstra dystert. For at mildne stemningen lidt, var det så, man satte kaffekedelen over og serverede tordenkaffe. Ud på morgenstunden var uvejret på sit højeste, og det vage dagslys bag de regnpiskenede ruder ændredes med et til luende rødt - Det brænder! - Men hvor? - Et sted ude østpå! - Var det "Marens Minde"?, "Lundegård"? eller måske endnu længere borte . . . umuligt at afgøre.

Trods mors indtrængende protester sprang jeg på cyklen og spurtede ned ad Grevevejen gennem den øsende regn og med lyn og torden bragende hele horisonten rundt. Da jeg rullede ned ad bakken, begyndte kirkeklokken at klemte alarm. Regnen slørede alt og gjorde det fortsat vanskeligt at lokalisere ildens arnested, men stadig steg og faldt ildskæret i styrke. Først da jeg nærmede mig Landboskolen, blev jeg klar over, at det var et sted i Fløjterup, det brændte. Og på rekordtid nåede jeg frem til en stråttækt ejendom i et inferno af ild og røg.

Sprøjten og det alarmerede brandmandskab var selvfølgelig endnu ikke nået frem, da jeg kom - lige tidsnok til at overvære, at stuehustaget skred og umuliggjorde ethvert yderligere forsøg på at redde indbo og inventar.

Noget var dog allerede blevet reddet ud: Aftenen før havde der været kaffekomsammen på gården, men man havde ikke fået ryddet op, så det "afgnavede" kaffebord havde været lige til at bære ud gennem havedøren. Det stod midt på græsplænen med kopperne fulde af regnvand, mens resterne af lagkage og småkager flød ud over dugen som en ubestemmelig vælling. Et grotesk syn midt i ødelæggelsens håndgribelige gru.

Blandt de første, der var nået frem til hjælp var foruden et par naboer også nogle elever fra Landboskolen, der straks var gået i gang med at redde, hvad reddes kunne. Først og fremmest havde de naturligvis søgt at få flest mulige af dyrene ud fra de brændende stalde. Denne opgave var også så nogenlunde lykkedes - men en ting var at få besætningen ud, en ganske anden at få samling på de forvildede og panikslagne

dyr. Enkelte forsvandt ud over markerne, men bålet - eller måske snarere den lune stald, de var blevet jaget ud af - havde en mærkelig dragende indvirkning på dem. Især fjerkræet og grisene forsøgte gang på gang at styrte sig lige ind i bålet, og desværre lykkedes det for alt for mange af dem.

Næppe havde jeg sluppet cyklen, før en eller anden stak mig en stage i hånden, hvorefter jeg og et par andre tilløbende fik til opgave at søge at holde dyrede borte fra brandstedet - en næsten håbløs opgave. Det var hjerteskrærende at se en gris fare ind i flammerne og styrte skrigende omkuld for få minutter senere at forvandles til en uformelig opsvulmet kugle, eller at se høns flakse omkring med svedne og rygende fjer. Lidt efter lidt nåede brandmandskabet så frem og kunne tage fat på slukningsarbejdet, uagtet der på dette tidspunkt ikke var mulighed for at forhindre, at gården nedbrændte totalt. Først af alle kom brandfogeden, jeg kan endnu se ham for mig, da han kom ridende tværs over markerne i strakt galop og med myndighedstegnet, det

flotte messingskilt dinglende i en kæde om halsen.

Tiden var ganske løbet fra mig, da jeg med et kom i tanker om, at jeg jo skulle af sted til skole i Roskilde, så jeg smed stagen fra mig og fandt min cykel - men haps! Brandfogeden opdagede mit "flugtforsøg" og slo en klo i mig: Ingen måtte forlade brandstedet, hvor der fortsat var brug for alt disponibelt mandskab. - Skole! - hvad kom det ham ved! Jeg havde bare at blive og passe min grisevagt, til situationen blev mere overskuelig - og det varede flere timer. Så hvem der ikke kom i skole den dag, det var mig.

SPRØJTEPRØVEN.

Almindeligvis kunne der gå år og dag mellem de gange, hvor Tune sprøjte for alvor kom i aktion, men det stod fast, at en gang om året blev den halet ud af sin tornerosesøvn med alt sit tilbehør - og det skete ved den årlige sprøjteprøve. Det var ikke alene en af årets store begivenheder i byen, men intet mindre end en festlig teaterforestilling, hvor handlingsforløbet omtrent var dette:

Tiden: En sommeraften efter spise- og mal-
ketid.

Stedet: Pladsen mellem lægeboligen og for-
skolen - ved Doktorvandingen.

Medvirkende: Enhver, der kunne krybe og gå,
anført af brandfoged, sprøjtefører

og strålemester, alle tre udstyret med de store messingskilte, så ingen skulle være i tvivl om deres betydning og myndighed. Som ekstra hovedperson mødte også sognefogeden frem iført den guldressede kasket. Øvrige medvirkende: Alle byens arbejdsføre mandfolk.

Tilskuere: Hele byens øvrige befolkning, inklusive oldinge, kvinder og spædbørn.

Og så kunne forestillingen tage sin begyndelse:

1. akt: Sprøjten og alt materiellet blev halet ud af sprøjtehuset og nøje besigtiget.

2. akt omfattede transporten - ved håndkraft - af sprøjten og alle rekvisitterne op til skuepladsen ved Doktorvandingen.

3. akt blev den mest handlingsmættede, hvor føderøret blev ført ud i vandingen, pumpen gjort klar og bemanded under sprøjteførerens kommando. Slangerne skruet sammen og overrakt strålemesteren. Alt var nu klar til brandfogedens kommando: Kør!

4. akt kunne begynde - og hvad skete her?

Jo, et af to: Enten kom der (som hensigten var) en vandflom ud af strålerøret og overdængede de omkring stående med det herligste muddervand, ellær også (og det var det hyppigste) strintede vandet ud til alle sider fra huller i slangerne eller utætte samlinger.

5. akt virkede efter dette klimaks tam og uinteressant med sammenpakning og især afvaskning (dog med vandværksvand!) af hele herligheden, for på utrolig kort tid var alt materiellet et sammenklustret ælte af mudder og andemad. Endelig trillede man så sprøjten tilbage til dens faste ståsted i sprøjtehuset, hvor den kunne hvile ud - og forhåbentlig først tages frem, når den igen til næste år skulle til sprøjteprøve. Kun de våde slanger måtte endnu vente nogle dage, mens de tørrede i guirlander på kirkemuren.

Fanfare! - Tæppefald!

Efter forestillingen samledes aktørerne, som sig hør og bør efter en premiere, til "nattefest" - i dette tilfælde: Fælles kaffebord i forsamlingshuset.

NYE TIDER - DREJ 0 - 0 - 0.

Tiderne skifter.

Mens opgaven forhen bestod i på kortest mulige tid at skaffe flest mulige arbejdsføjrehjælpere til en opstået ildebrand, kan det i dag undertiden volde vanskeligheder for det professionelle brandmandskab at holde tilløbende borte fra brandstedet. For nu er brandslukningen i Tune, som overalt i landet overtaget af professionelle brandvæsener med moderne slukningsmateriel og ikke mindst kemiske hjælpemidler. Og slukningshjælperne, der døgnet rundt ligger i beredskab, kan kaldes direkte af enhver, der har adgang til en telefon - og hvem har ikke det - og hvem kan ikke finde ud af at dreje 0-0-0?

I november 1944 blev den gamle sprøjte "pensioneret", da det daværende Tune sogneråd indgik kontrakt med Roskilde Brandvæsen, der herefter overtog brandslukningsfunktionen i Tune kommune, formidlet en årlig afgift på 25 øre pr. indbygger. I 1952 blev afgiften forhøjet til 35 øre, og ordningen vedvarede til kommunesammenlægningen i 1970, da brandslukningen i hele den nye storkommune blev overdraget til Falck.

Den gamle sprøjtes saga er ude.

Nu står den og nyder sit otium som museumsgenstand efter mange års tro tjeneste og mangen tapper indsats for at redde værdier for samfundet og for den enkelte borger i kampen mod den ild, der nok er en tro tjener, men som også kan være en farlig herre.